

RASSPECIFIK AVELSSTRATEGI

2022–2026

IRISH SOFTCOATED WHEATEN TERRIER

Rasspecifik Avels Strategi för Irish softcoated wheaten terrier

Revidering, att gälla från och med år 2023 till och med år 2027

Innehåll

A. Inledning

- A.1. Tidigare RAS-dokument
- A.2. Arbetet med RAS 4
- A.3. AK:s utlåtande om föregående dokument, dvs RAS 3
- A.4. Rasklubbens krav och rekommendationer

B. Generellt om rasen

- B.1. Rasens historia, bakgrund och utveckling
- B.2. Övergripande avelsmål för rasen

C. Rasens population/avelsstruktur

- C.1. Nulägesbeskrivning
- C.2. Mål
- C.3. Strategier

D. Hälsa

- D.1. Nulägesbeskrivning
- D.2. Mål
- D.3. Strategier

E. Mentalitet

- E.1. Nulägesbeskrivning
- E.2. Mål
- E.3. Strategier

F. Exteriör

- F.1. Nulägesbeskrivning
- F.2. Mål
- F.3. Strategier

G. Sammanfattning

- G.1. Prioritering av kortsiktiga och långsiktiga mål
- G.2. Plan för fortsatt arbete i klubben

H. Referenser

A. Inledning

Detta dokument är den fjärde utgåvan av RAS för ISCWT. Här finns beskrivningar av rasens historia och av läget just nu med avseende på population/avelsstruktur, hälsa, mentalitet och exteriör samt fortsatta mål och prioriteringar för rasens utveckling. Sammantaget utgör detta en handlingsplan för ett långsiktigt och genetiskt hållbart avelsarbete, som ska ge oss friska och trevliga hundar.

A.1. Tidigare RAS-dokument

Det första dokumentet, RAS 1, godkändes av Svenska Kennelklubben 2005 och var giltigt fram till och med 2010. Efter en kraftig omarbetning kunde RAS 2 färdigställas 2011, och en revision av detta resulterade sedan i RAS 3, som varit giltigt 2017–2021. Samtliga dessa dokument har utarbetats i samspel mellan en ansvarig kommitté och uppfödarna inom rasen vilka kommit till tals framför allt på våra uppfödarmöten.

A.2. Arbetet med RAS 4

Under 2021 utsåg styrelsen får SWTK en arbetsgrupp för RAS 4 bestående av avelsrådet dvs Susanne Markström (sedermera ersatt av Pelle Aspviken), Boel Rosenlund och Gun Werlemark, samt styrelsens dåvarande sekreterare Hilde Nybom. En teknisk redigering utfördes i september 2021, med utgångspunkt framför allt i de synpunkter som SKKs Avelskommitté (AK) lämnat på RAS 3 samt med beaktande av SKKs mall för RAS-dokumentet. Detta utkast sändes ut till alla deltagarna på SWTKs digitala uppfödarmöte i oktober 2021. Efter diskussion på detta möte reviderades utkastet av arbetsgruppen och resultatet av en hälsoenkät under vårvintern 2022 införlivades dessutom. En ytterligare reviderad version sändes ut till SWTK-anslutna uppfödare samt diskuterades på SWTKs fysiska uppfödarmöte i november 2022. Den reviderade versionen skickades därefter till styrelsen som skickade den till Svenska Terrierklubben som efter revision december 2022 skickade in den till Svenska Kennelklubben.

A.3. AK:s utlåtande om föregående dokument, dvs RAS 3

Utlåtande över reviderat RAS för Irish softcoated wheaten terrier

Undertecknad har på uppdrag av SKK/AK granskat Svenska Irish Softcoated Wheaton Terrier Klubbens och Svenska Terrierklubbens förslag till ett reviderat RAS-dokument. Den aktuella revideringen av RAS ter sig korrekt förankrad hos medlemmarna via möten och klubbens hemsida. Klubben har lagt stor möda på att ta fram information och sammanställa det reviderade RAS-dokumentet.

Dokumentet är mycket omfattande och innehåller de gängse huvudrubrikerna såsom historik, hälsa, mentalitet och exteriör. Däremot motsvarar inte alltid innehållet i texten vad som anges i rubriken. Exempelvis, under ”Exteriör” hade undertecknad önskat en beskrivning om den önskvärda exteriören och framförallt huruvida det finns något i hundarnas exteriör som uppfödarna bör uppmärksamma. Exteriören berörs dock i avsnittet ”Bakgrund och utveckling av typ”, som är informativt och belyser rasens utveckling i Sverige på ett trevligt sätt.

I det aktuella RAS-dokumentet har klubben valt att inte avsluta de olika huvudavsnitten med mål och strategier utan gör en sammanfattning på slutet under rubrikerna: ”Rasklubbens krav för hundar i avel” och ”Rasklubbens mål för perioden 2017-2021”. Vid nästa revidering är det önskvärt att man redovisar mål och strategier efter varje huvudavsnitt för att öka tydligheten.

Önskar rasklubben lycka till med fortsatt RAS-arbete.

Maija Eloranta

2017-01-22

Vänge

A.4. Rasklubbens krav och rekommendationer

A.4.1. SKK:s grundkrav för hundar i avel ska följas av alla SWTK:s uppfödare

I SKK:s grundregler åläggs medlemmarna bl a:

- Att till avel endast använda hundar som inte har allvarlig sjukdom/funktionshinder och som har ett gott och för rasen typiskt temperament. Hund som uppvisar beteendestörning i

form av överdrivna rädlereaktioner eller aggressivt beteende i oprovocerade eller för hunden vardagliga situationer ska inte användas i avel.

- Att i avelsarbetet undvika parningskombination som utifrån tillgänglig information ökar risken för allvarlig sjukdom/funktionshinder hos avkomman.
- Att inte i avel använda hanhund/tik förrän vid den ålder då hunden uppvisar en vuxen individs fysiska mognad och beteende.

A.4.2. SWTK:s krav och rekommendationer

SWTK kräver dessutom:

- Att till avel endast använda hundar som erhållit lägst kvalitetspris VG på officiell utställning
- Att hunden ska ha fyllt 2 år vid första parningstillfället
- Att föräldrar, helsyskon eller avkomma till hund som drabbats av RD eller PLE/PLN inte ska användas i avel
- Att i en kulls generation 2 (farfar/farmor, morfar/mormor) får det finnas högst en hund om vilken man vet att den producerat avkomma med RD eller PLE/PLN

Förutom grundkraven rekommenderar SWTK

- Att hundar som används i avel har känd HD-status vid parningstillfället
- Att stor restriktivitet iakttas med användande av hundar med HD grad C i avel, och att dessa endast paras med hund som har HD grad A, eller i en kombination med förväntat valpkullsindex på lägst 100
- Att inga hundar som producerat RD eller PLE/PLN förekommer i en kulls generation 2 (farfar/farmor, morfar/mormor)
- Att hundar som används i avel har känd microphthalmia status vid parningstillfället
- Att hanhund producerar maximalt 3 kullar i Sverige varav minst en kull är utvärderad vid 2 års ålder innan hunden tillåts gå i fortsatt avel
- Att uppfödare använder hundar som genomgått MH/BPH
- Att uppfödare medverkar till att hela kullar genomgår MH/BPH

Krav för valphänvisning och annonsering av avelshund

För att få annonsera valpkull på valphänvisningen på rasklubbens hemsida, måste uppfödaren vara medlem i SWTK, uppge känd HD status och känd microphthalmia status för båda föräldrarna, ange inavelsgrad uträknad enligt *Avelsdata* samt ha följt SWTK:s grundkrav för hundar i avel. Dessutom måste uppfödaren lösa valpköparmedlemskap till alla försålda eller till fodervärd utlämnade valpar.

För att få annonsera sin hanhund på hemsidans hanhundskavalkad, krävs att ägaren är medlem i SWTK, uppgift om hanhundens meriter, egen inavelsgrad, HD-status, samtliga producerade kullar, kullarnas födelseland och eventuella ärftliga hälsoproblem. Är MH eller BPH genomfört, ska denna uppgift ingå. För utlandsägd hanhund gäller att tillgängliga uppgifter ska anges.

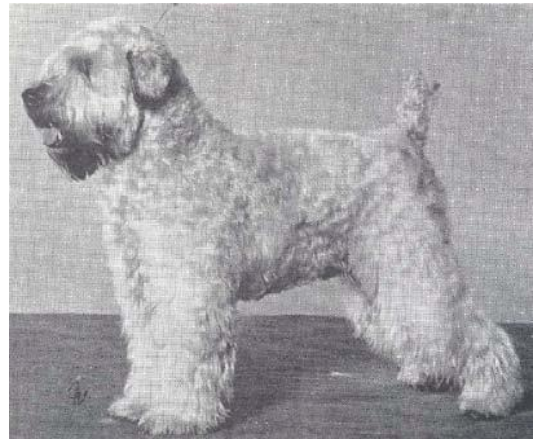
B. Generellt om rasen

B.1. Rasens historia, bakgrund och utveckling

På Irland fanns det behov av en tålig gårdshund i behändig storlek, och den mångsidiga wheaten terriern kunde användas till vallning och till jakt på exempelvis utter, grävling och hare. På ett jaktprov 1932 imponerade de vetefärgade terrierna så mycket att Dr Pierse och Patrick Blake bestämde sig för att försöka få rasen godkänd av Irländska Kennelklubben. Godkännandet kom 1937 under namnet Soft Coated Wheaten terrier, vilket ändrades 1994 till Irish Softcoated

Wheaten terrier (ISCWT). Den mest betydelsefulla uppfödaren i uppbyggnadsskedet var Maureen Holmes som hade sin första kull 1943 under kennelnamnet Holmenocks. Wheaten terrier blev snart mycket efterfrågade utomlands med många exporter till följd. Avelsbasen på Irland har däremot alltid varit begränsad, och är än idag liten.

Rasen kom till Sverige 1965 och den första kullen wheatenvalpar föddes 1967 hos Greta Niska. Kullens föräldrar var Binheath Chloe från England och Farden Flanagan från Irland. En son från denna kombination, Peer-Patrick, använde Greta Niska sedan för att para nästa importtik, Geijes Wheaten Blondine från Finland. I denna kull föddes Thiara som tillsammans med engelska importen Yarina Kibo producerade bl a Ch Bodry som kom att prägla utseendet på wheaten terriern fram till mitten på 80-talet. Hundarna var under denna period överlag ganska stora och den så kallade "engelska pälsen" (en recessivt nedärvd mutation för tjockare päls) var visserligen klippt men ändå längre och yvigare än idag.

Ch Bodry
Årets Wheaten -78, -82, -83

Under de första 15 åren i Sverige förde rasen en blygsam tillvaro med ett fåtal registrerade valpar. De flesta hundar som användes i avel kom från Finland; kennlarna Major Wheat samt Teinikedon. En känd avelshund under perioden var Ch Maddalo Jubilee Prince, som importerades till Finland från England. Han finns också i stamtavlan hos flertalet av de hundar som kom till Sverige från Finland.

I och med USA-importerade Ch Lontree Lucky Stars ankomst till Sverige 1984, tog intresset för rasen fart. Avkommor till Lucky Star gjorde att flera svenska kennlar startade sin uppfödning under sent åttiotal. Lucky Star kom att få stor genomslagskraft inom avelsarbetet i Norden, och följdes av flera andra, likaledes mycket inflytelserika importörer som exempelvis Ch Carlinayer's Star-studded Guy. Rasen ändrade nu generellt utseende från den lite tunga typ som förhärskat till en mindre och mera elegant hund. Hundarna presenterades ofta utfönade och övertrimmade och päls av denna typ kallades populärt "amerikansk" (dock orsakad av samma pälsanlag som den "engelska pälsen").

Ch Lontree's Lucky Star
Årets Wheaten 1985

Under 80- och 90-talen importerades hundar från andra länder än USA, inte minst från rasens hemland Irland, där nästan alla har den dominant nedärvda lite tunnare och silkigare pälsen, ofta kallad "irländsk päls". Många av dessa såldes som sällskapshundar men några har fått stor betydelse inom aveln såsom Ch Ballysax Bruno, Ch Maroc Inishkea och Maroc Na Sionna. Från Finland kom på 90-talet Ch Wheatstone Timothy, och från Tyskland Ch Wheaten Rebel's Lucky Luciano och Ch Wheaten Rebel's Rock Me Ruby som idag tillhör de hundar som fått flest barnbarn i Sverige.

Sedan gränserna öppnades till stora delar av världen för svenska hunduppfödare i mitten av 90-talet, har många uppfödare importerat avelshundar men även åkt på parningsresor till grannländerna eller lånat in avelshundar för en eller flera kullar här i Sverige. Utbytet av avelsmaterial har alltså intensifierats, och numera har de Skandinaviska länderna tillsammans med Finland, Tyskland och Nederländerna en i stort sett gemensam genpool.

Under 2000-talet har svenska uppfödare även exporterat hundar till främst våra nordiska grannländer, men avelsdjur har exporterats över hela jordklotet. Dessa hundar har förstås inte bara använts i avel utan har även blivit framgångsrika på utställningar; svenskfödda wheaten terrier har sålunda vunnit Best In Show i exempelvis Australien och Kanada, AOM (Award Of Merit) på den prestigefyllda Montgomery-utställningen i USA, och reservcertifikat på den lika prestigefyllda Crufts-utställningen i England. Många utländska utställningsdomare på besök i Sverige har också sagt att de anser att de svenska wheaten terrierna tillhör de förnämsta i världen!

Förutom att vara en ren sällskapshund i Sverige, finns det även framgångsrika wheaten terrier inom exempelvis lydnad, rallylydnad, agility, nosework, viltspår och bruksgrenarna, liksom certifierade räddningshundar, sociala tjänstehundar och eftersökshundar. Kanske är det kombinationen av blond, vänlig utstrålning och stort intresse för människor som, tillsammans med envis charm och clowneri, fått wheaten terriern att bli så omtyckt.

B.2. Övergripande avelsmål för rasen

Redan idag finns det många anledningar till att wheatenägare tycker att just vår ras är den allra bästa, som till exempel för att den:

- har en päls som lyser som rent guld (eller åtminstone vete) och inte faller,
- är frisk och sund,
- är påhittig och alltid på gott humör,
- är lagom stor och lagom aktiv,
- är vänligt inställd till människor.

Låt oss arbeta vidare på att befästa allt detta även i framtiden!

C. Rasens population/avelstruktur

C.1. Nulägesbeskrivning

C.1.1. Populationsstorlek, registreringssiffror. Wheaten terriern introducerades i Sverige 1965, men det skulle dröja till mitten av 80-talet innan rasen började bli populär. Från och med slutet av 80-talet och under hela 90-talet ökade rasen kraftigt för att under 2004 nå en toppnotering på 797 nyregistreringar. Under perioden 1997–2007 återfanns rasen bland de 20 mest populära hundraserna. Därefter har siffrorna sjunkit, och var 2015 nere på rekordlåga antalet 173 nyregistreringar. Under senare år har siffran legat på omkring 250 (*Diagram 1*).

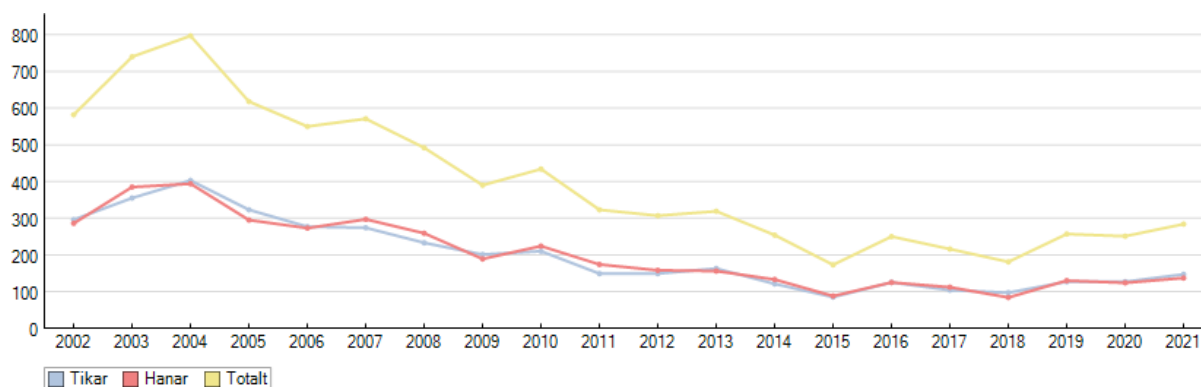

Diagram 1. Registreringssiffror 2002–2021 (från Avelsdata).

C.1.2. Genomsnittlig kullstorlek. Den genomsnittliga kullstorleken har stadigt legat på sex valpar med vissa något lägre värden 2015 och 2017 (Diagram 2). Dessa år var antalet registreringar väldigt lågt, och importer (som oftast kommer in som enstaka valpar) kan då ha dragit ner värdet för kullstorlek.

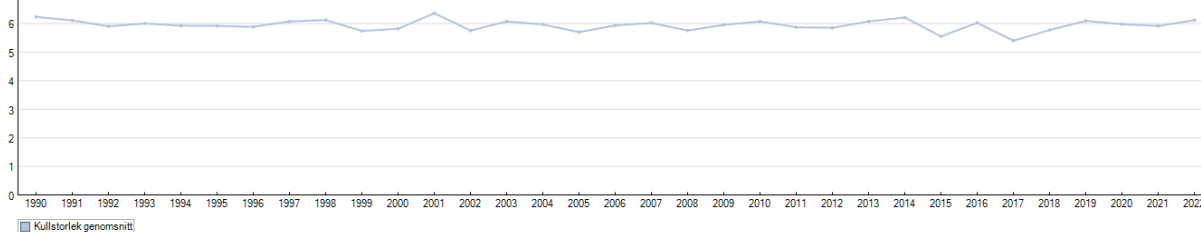

Diagram 2. Kullstorlek 1990–maj 2022 (från Avelsdata).

C.1.3. Inavelstrend, fördelning parningar

Uppfödarna har gjort ett gott arbete när det gäller att bredda avelsbasen och inavelsgraden ligger sedan 2008 på omkring 1% om än med vissa variationer mellan åren (Diagram 3). Man ska dock vara medveten om att den stamtavlebaserade inavelsgraden i Avelsdata ligger långt, långt under den inavelsgrad som indikeras i DNA-baserade analyser (33,4%, Bannasch m.fl. 2021).

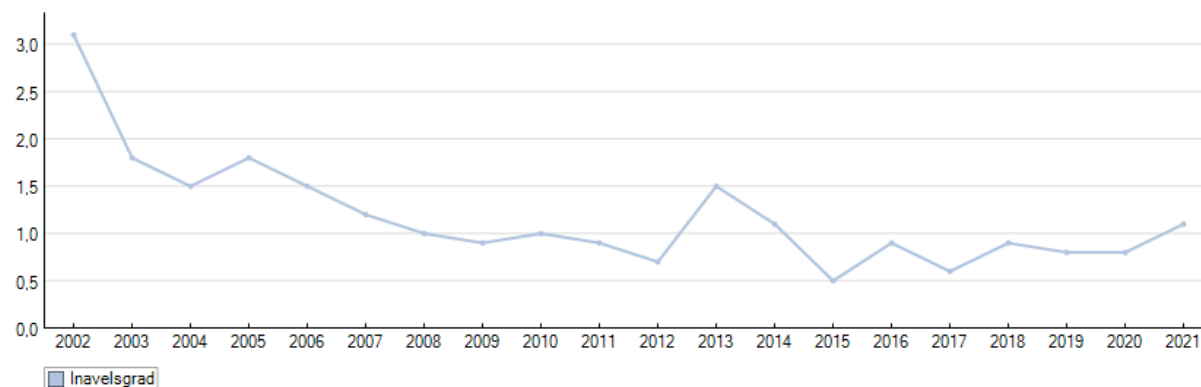

Diagram 3. Genomsnittlig inavelsgrad under perioden 2002–2021 (från Avelsdata).

Man kan även titta på proportionerna mellan använda hanhundar och använda tikar för att få en uppfattning om hur pass väl man tar tillvara den existerande bredden i avelsmaterialet. Som vi ser nedan (Diagram 4), är antal kullar och antal tikar använda i avel, ofta nästan identiskt (dvs en kull per tik). Antalet hanhundar är däremot lägre (speciellt under perioden 1990–2004) vilket

kan vara ett tecken på överutnyttjande av vissa hanhundar. Antalet använda hanhundar och tikar har dock blivit mer lika under senare år.

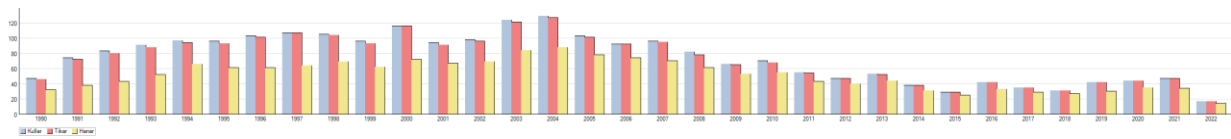

Diagram 4. Antal valpkullar, tikar och hanhundar under perioden 1990–2021 (från Avelsdata).

C.1.4. Användning av avelsdjur, antal avkommor och antal barbbarn. Bredden i hanhundsutnyttjandet har på senare tid ökat inom rasen och man har börjat använda även hanhundar med få eller inga utställningsmeriter, men vars bakgrund ändå kan vara av intresse för vidare avel. En vanlig tumregel i svenska rasklubbar är att ingen hanhund bör tillåtas att producera mer än maximalt ca 5% av antalet valpar i en generation. Några hanhundar i vår ras har förvisso producerat avsevärt fler kullar men merparten av dessa var verksamma på 1980- och 1990-talet. Sålunda blev exempelvis Brenmoor's Agent Cooper, född 1990 i USA, far till 100 svenskregistrerade valpar enligt *Avelsdata*. De 15 mest produktiva hanhundarna, som fötts på 2000-talet, hade mellan 49 och 79 valpar enligt *Avelsdata* (Tabell 1). Många av dessa hanhundar var dessutom aktiva främst i början av perioden när antalet årliga valpregistreringar var väsentligt högre än under de senaste åren. Merparten av dessa hanhundar är importer eller avkommor till importer, och har alltså bidragit till en breddning av avelsmaterialet.

Tabell 1. De 15 hanhundar, födda 2000 eller senare, som har flest avkommor i Sverige.

Honeyrags Island Duke Of Villa Rosa, f 2003, 79
Mother's Finest Abracadabra-the Wizard, f 2010 Tyskland, 63
One Of A Kind Oisin De Morrigan, f 2007 Nederländerna, 63
Leciha's Lord Etienne Navarre, f 2001, 58
Allaflox Prince Kheldar, f 2000, 57
Hopla Soulmate, f 2005 Danmark, 57
Honeyrags Rambling Rebel, f 2011, 55
Lindywheat's Chill Out Music, f 2004, 55
Tejarpsdalens Delphinus to Extra's, f 2001, 54
Huckleberry Finn De Morrigan, f 2002 Nederländerna, 52
Keridown Gael Force, f 2002 England, 52
Wheaten My Love Learning ABC, f 2005 Tyskland, 52
Leciha's Lord Phillipe The Mouse, f 2001, 51
Villa Rosas Evandar, f 2001, 50
Cameron Hunnicut, f 2004, 49

Ett kanske bättre sätt att bedöma hur stort inflytande olika hanhundar har haft, är att se hur många barbbarn de lämnat efter sig eftersom detta visar hur stor genomslagskraft de har haft i aveln. Högst antal barbbarn har, enligt *Avelsdata*, Wheaten Rebel's Lucky Luciano (imp. Tyskland, 460 barbbarn), Ballysax Bruno (imp. Irland, 364), Carlinayer's Stud-studded Guy (imp. USA, 299), Erainn Madara Oliver Owain (288) och Wheatstone Timothy (imp. Finland, 242). Bland de 25 hanhundarna med högst antal barbbarn i *Avelsdata*, är det emellertid endast två som är födda på 2000-talet och de har alla ett lägre antal barbbarn: Cameron Hunnicut (232), Bob (224), Windisle Inycon (188), tyskägde Honeylee's Lord Of My Heart (169), Honeyrags Island Duke Of Villa Rosa (157) och Lakkas Durello (147). Mer utförlig och uppdaterad information kan inhämtas på *Avelsdata*. Bland tidigare hanhundar (dvs födda innan 1990 och därför utan tillgängliga uppgifter i *Avelsdata*) med mycket stort antal barbbarn, märks främst

Brenmoor's Manifold, Doubloon Hobgoblin, Lontree's Lucky Star och Carlinayer's Buffalo Bill (alla importerade från USA).

Även våra tikar kan påverka rasen, framför allt om de får flera söner som används i aveln. Listan på avelstikar med många barnbarn i *Avelsdata* toppas av Kiboli's Poppie (251), Lakkas Esmeralda (243), Maroc Inishkea (imp. Irland, 207), Wheaten Rebel's Rock Me Ruby (imp. Tyskland, 193), Torros Wheaten Lady Of San (166) och Hadapra's Irish Honey Bee (166). Bland tikar födda på 2000-talet, är det främst tre som utmärker sig för många barnbarn: Extra's Roxanne (113), Villa Rosas Zowie-Zandie (110) och Extra's Pomperipossa (103). För mer information se *Avelsdata*. Bland de tidigare födda tikarna (innan 1990) som haft flest barnbarn märks främst Carlinayer's Lucky Lady (imp. USA), Fantastic Lady Christabel (imp. Tyskland) och Chris-Wiggins (född i Sverige och dotter till föregående).

C.1.5. Ålder vid första valpkull. Den genomsnittliga åldern vid vilken hunden gör sin avelsdebut, har ändrats under årens lopp enligt uppgifter i *Avelsdata*. Under perioden 1990–1999 var en fjärdedel av hundarna under 2 år, hälften var 2–3 år, och resterande fjärdedel var 4 år eller äldre. Under nästa 10-års period, dvs 2000–2009, hade andelen yngre hundar minskat till 5–10%, medan drygt hälften fortfarande var 2–3 år och resterande var över 4 år. Sedan 2010 har andelen avelsdebuterande hundar under 2 år minskat ytterligare och utgörs numera i huvudsak av tjuvparningar. Ungefär hälften av hundarna är fortfarande 2–3 år liksom andelen hundar över 4 år. Jämfört med 90-talet, har alltså andelen äldre avelsdebuterade hundar ökat betydligt samtidigt som andelen hundar under 2 år nästan helt försvunnit. Detta leder till längre generationsintervall och ökade möjligheter att utvärdera avelsdjur avseende hälsa och mentalitet innan de får ett stort inflytande i avelsarbetet.

C.2. Mål

C.2.1. Tillräckligt stor population. Det är ytterst angeläget att registreringssiffrorna stiger upp till åtminstone 300 för att uppfödarna ska kunna bedriva fortsatt avel med goda möjligheter att selektera för hälsa, mentalitet och exteriör.

C.2.2. Fortsatt låg inavelsgrad. I RAS 1 rekommenderades att man skulle försöka komma ner till ett medelvärde för inavelsgraden på 2,5% men genomsnittet ligger numera på omkring 1%. Detta bör inte överstigas väsentligt i framtiden.

C.2.3. Jämnt fördelad hanhundsanvändning. För ett brett nyttjande av populationen bör antalet använda hanhundar inte understiga antalet valpkullar med mer än en tredjedel. Likaså bör ingen hund bli förälder till mer än högst 5% av valparna i sin generation.

C.2.4. Stort generationsintervall. Ett långt generationsintervall är önskvärt eftersom det finns mer information om hälsa och mentalitet för äldre hundar vilket underlättar selektion av friska individer till avelsarbetet.

C.3. Strategier

C.3.1. Tillräckligt stor population. En uppfödarenkät om anledningar till att antalet uppfödda hundar minskat drastiskt sedan 2004, redovisades i detalj i RAS 3. Sammanfattningsvis fanns det inte något missnöje med rasen eller den egna uppfödningen men flera uppfödare rapporterade stora problem med att sälja valpar. Försök att marknadsföra rasen görs därför genom deltagande med monter på Stockholmsmässan och My Dog, samt presentation av rasen i Hundsport, Terrierposten och Härliga Hund. Broschyrer om rasen och om rasklubben distribueras vid lämpliga tillfällen. Eftersom tidigare utförda analyser (se RAS 2) visat att det

främst är andelen nya uppfödare som minskat under senare år, kan man misstänka att just dessa har haft extra stora problem med att hitta valpköpare. Stora ansträngningar bör därför göras att för att uppmuntra och vägleda nya uppfödare, som kan ta vid när de äldre slutar. Nya uppfödare presenteras i WB när möjligt.

C.3.2. Fortsatt låg inavelsgrad. Rasklubben kräver att inavelsgrad uträknad enligt *Avelsdata* anges i varje annons som läggs ut på valphänvisningen på rasklubbens hemsida. Inavelsgraden anges dessutom för varje valpkull som listas i rasklubbens årsbok.

C.3.3. Jämmt fördelad hanhundsanvändning. Rasklubben rekommenderar: ”från och med 2016 bör ingen hanhund ha mer än högst 4 kullar under de första två åren i avel, dvs att åtminstone en kull ska ha uppnått två års ålder, innan hanhunden eventuellt används ytterligare.” Därmed kan man utvärdera åtminstone denna kull med avseende på exempelvis utställningsresultat, övriga tävlingsmeriter, mentalbeskrivning, HD-resultat samt eventuella ärftliga defekter och sjukdomar. Rasklubben har även en ’hanhundskavalkad’ (bilder och texter med presentation av ett 60-tal hanhundar) på hemsidan och på FB för att visa upp hanhundar som är tillgängliga för avel, samt ange vilka valpkullar de fått hittills. Antal valpkullar per hanhund anges även i årsboken.

C.3.4. Stort generationsintervall. Rasklubben kräver att både tik och hane har uppnått 2 års ålder vid parningen för att kullen ska kunna anmälas på valphänvisningen på hemsidan. Dessutom begränsas antalet valpkullar som en hanhund får ha under sina första två år i aveln, se C.3.3.

D. Hälsa

D.1. Nulägesbeskrivning

Wheaten terriern i Sverige har rykte om sig att vara frisk och sund även om ryktet ibland fått lite törnar. Stundtals har det klagats på hudproblem och klådor liksom aggressivitet och oberäkneligt uppförande. Rasen har hälsoprogram på nivå 1 för PNP (progressiv nefropati = RD, renal dysplasi) och microphthalmia (små ögon).

D.1.1. Försäkringsstatistik. För perioden 1996–2016 har SKK tillställt rasklubbarna flera sammanställningar av sjukdomsfall som noterats för Agria-försäkrade hundar (Agria 2019a, 2019b). De senaste sammanställningarna gäller 2011–2016. Den ena sammanställningen visar vilka diagnoser som var vanligast när ägarna begärde ersättning på hundens livförsäkring, medan den andra visar vilka diagnoser som var vanligast när ägarna begärde ersättning för veterinärvård. Antal Agria-försäkrade wheaten terrier multiplicerat med det antal år de varit försäkrade inom den aktuella tidsperioden, faller inom spannet 5 000–10 000. Dessa försäkringsdata borde alltså ge en ganska klar bild av hälsoläget men det är ändå svårt att analysera utvecklingen inom en enskild ras i absoluta siffror eftersom försäkringsvillkor och diagnoskategorier har ändrats mycket under perioden 1996–2016. SKK rekommenderar därför att man i stället bedömer de enskilda rasernas hälsoläge genom att jämföra med hälsoläget i Alla Raser, där man har ett stort datamaterial, nämligen 1,11 miljoner (antal hundar multiplicerat med antal försäkringsår). I de flesta fall bör man då kunna se om en viss diagnos för den enskilda rasen blivit vanligare eller mera sällsynt.

Fluktuerande registreringssiffror. För vår ras kompliceras situationen av de stora variationerna i antal årliga nyregistreringar; under 1990-talet ökade dessa från omkring 400 till nästan 700 per år, och merparten av de försäkrade wheaten terrierna var därför jämförelsevis unga. Under

2000-talet fortsatte rasen att öka till en toppnotering med nästan 800 registreringar år 2004 för att därefter sjunka till knappt 400. Under det senaste decenniet har vi istället haft kraftigt sjunkande registreringssiffror, och ligger på omkring 200–250 valpar per år. Vi har nu en skev ålderspyramid med få unga hundar och istället många gamla. Medianåldern för de försäkrade wheaten terrierna 2011–2016 var 6,7 år vilket är mycket högre än medianåldern 3,4 år för försäkrade hundar av Alla Raser.

Mortalitet. Mortaliteten (dvs antal försäkrade hundar som dog) var högre för wheaten terrier än för raser i allmänhet i den nya sammanställningen. Detta uttrycks som Relativ Risk Mortalitet för wheaten terrier jämfört med Alla Raser, och har värdet 1,35. Risken att en wheaten dör är således 35% större än för hundar i databasen med Alla Raser. Detta kan verka oroande men medianåldern för de wheaten terrier som dog under 2011–2016 var 10,4 år (dvs hälften var äldre och hälften var yngre än 10,4) medan medianåldern för Alla Raser var betydligt lägre: 7,4. Våra hundar var alltså i genomsnitt tre år äldre än hundar av andra raser när de dog! Ett gott betyg för hälsoläget.

Varför dör våra hundar? De vanligaste specifika diagnoserna vid dödsfall, som anmäls till Agria, är:

1. Juvertumörer, vilka är drygt fem gånger vanligare hos wheaten jämfört med andra raser
2. Övre urinvägar (= njurar), nästan fem gånger vanligare hos wheaten
3. Död/avlivad (utan angiven orsak), samma som Alla Raser
4. Kräkning/diarré/gastroenterit, dubbelt så vanligt hos wheaten
5. Ataxi/pares/paralys/kollaps, drygt dubbelt så vanligt hos wheaten
6. Beteende, dubbelt så vanligt hos wheaten
7. Livmoderinflemmation, något vanligare hos wheaten
8. Tumörer i nedre luftvägarna (=lungorna), dubbelt så vanligt hos wheaten
9. Tumörer i mun/svalg, drygt fyra gånger vanligare hos wheaten

Eftersom våra försäkrade wheaten terrier är i genomsnitt tre år äldre än hundar av andra raser när de dör, är det inte konstigt att de oftare drabbas av tumörer som ju blir vanligare vid stigande ålder. Mer bekymmersamt är att wheaten terrier har jämförelsevis stora problem med njurarna (vissa fall troligen åldersrelaterade men andra fall kan vara de ärftliga sjukdomarna PLN = protein losing nephropathy eller PNP). Båda dessa diagnoser, dvs juvertumörer och njurproblem, drabbade drygt 25 wheaten terrier per 10 000 År-Under-Risk (= antal försäkrade hundar x försäkringsår under perioden 2011–2016). Totalt sett dog omkring 340 wheaten terrier per 10 000 År-Under-Risk, vilket alltså innebär att drygt 7% av de döda hundarna hade fått diagnosen 'Juvertumörer' och att likaså drygt 7% hade fått diagnosen 'Övre urinvägar'. Detta kan se oroväckande högt ut men en stor del av våra långlivade wheaten terrier kommer ju inte med i statistiken eftersom Agrias livförsäkring upphör vid 12 år.

För några andra, ganska vanliga diagnoser, har wheaten terrier ungefär dubbelt så mycket problem som hundar av Alla Raser, nämligen 'Kräkningar/diarré/gastroenterit' (vissa fall kanske orsakas av den ärftliga sjukdomen PLE = protein losing enteropathy), 'Ataxi/pares/paralys/kollaps' (oförmåga att koordinera sina rörelser, vissa fall kanske orsakas av degenerativ myelopati vilket gör att äldre hundar tappar rörelseförmågan i bakbenen) och 'Beteende' dvs mentaliteten.

Några år tillbaka i tiden, nämligen 1995–2002, återfanns 'Njursjukdom' (1:a plats) och 'Progressiv nefropati, PNP' (4:e plats) högt upp på listan liksom 'Beteendeförändringar' (3:e plats) och 'Temperamentsproblem' (6:e plats). Intressant nog var 'Juvertumörer' däremot betydligt ovanligare (10:e plats). Under denna perioden låg rasen stabilt på omkring 600

registreringar per år men det hade fötts betydligt färre valpar under åren dessförinnan. Rasen hade alltså en ganska normal ålderspyramid men med en viss övervikt för yngre hundar. Några problem med rörelsestörningar nämndes inte bland de 10 vanligaste diagnoserna på den tiden.

För perioden 2006–2011, när rasen hade börjat sjunka i registreringar (550 valpar registrerades år 2006 men bara 323 år 2011), var det däremot nästan samma lista på symptom som under den senaste perioden, dvs juvertumörer överst följt av njurproblem, beteende och mag/tarmproblem. Först på 9:e plats återfanns neurologiska problem vilket kanske motsvarar diagnosen 'Ataxi/pares/paralys/kollaps' på den senaste listan.

Varför uppsöker vi veterinärvård? Först ska vi notera att wheaten terrier behöver dyrbar veterinärvård (dvs som överstiger självriskbeloppet) 11% oftare än hundar i allmänhet. Trots jämförelsevis hög ålder (medianålder för veterinärvårdsförsäkrade wheaten terrier = 7,4 år) jämfört med Alla Raser (medianålder = 4,2) är alltså behovet av veterinärvård bara marginellt högre för wheaten terrier. Medianåldern vid det första besöket som blivit ett försäkringsärende under den aktuella tidsperioden (dvs 2011–2016), är 7,9 år för wheaten vilket är mycket högre än för hundar i gruppen Alla Raser: 5,2 år.

De vanligaste specifika diagnoserna vid utbetalning av ersättning för en veterinärvårdsförsäkring hos Agria, är:

1. Hudtumör, drygt dubbelt så vanligt hos wheaten jämfört med Alla Raser
2. Kräkning/diarré/gastroenterit, samma som Alla Raser
3. Öroninflammation, 50% vanligare hos wheaten
4. Juvertumör, drygt dubbelt så vanligt hos wheaten
5. Dermatit/pyodermi/folikulit (dvs hudproblem), 50% vanligare hos wheaten
6. Smärtsymptom i rörelseapparaten (dvs ledproblem etc), samma som Alla Raser
7. Trauma hud (sårskada), samma som Alla Raser
8. Aterom (talgcörtelcysta i huden), cirka 6 gånger vanligare hos wheaten
9. Livmoderinflammation, samma som Alla Raser
10. Ryggsmärta, nästan dubbelt så vanligt hos wheaten
11. Trötthet, något vanligare hos wheaten
12. Klåda, något vanligare hos wheaten
13. Polyuri/polydipsi (dricker och kissar mer än normalt), något vanligare hos wheaten
14. Smärta/stelhet, dubbelt så vanligt hos wheaten
15. Tänder, något mindre vanligt hos wheaten

Bland övriga diagnoser, hittar vi allergi/atopi på 20:e plats men en del av fallen med klåda (på 12:e plats) kan ju också röra sig om allergier.

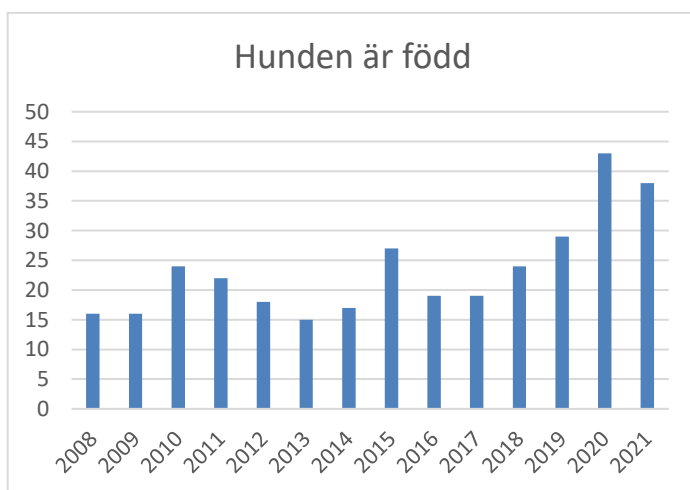
För perioden 1995–2002 var det liknande diagnoser i topp, med hudtumör på 1:a plats, juvertumör på 2:a plats, trauma hud på 3:e plats, gastroenterit på 4:e plats, ytteröra infektion på 5:e plats, pyoderma på 7:e plats, hälta på 8:e plats, klåda på 9:e plats och aterom på 10:e plats. Dessutom hittade man då akut tonsillit (inflammation i halsen) på 6:e plats. Även för den mellanliggande perioden, dvs 2006–2011, var det samma diagnoser som dominerade.

Slutsatser. Sammanfattningsvis kan vi alltså se att det inte har varit några större förändringar i rasens hälsoläge under perioden 1995–2016. De främsta livshotande problemen under hela denna tid har varit juvertumörer, njurar och mage/tarm. Dessutom uppsöker man veterinär för problem med öron och hud oftare än för andra raser. Möjligen har andelen hundar med allvarliga rörelserubbningar (ataxi/pares/paralysi/kollaps) ökat på senare tid medan avlivning på grund av beteendestörningar tycks ha minskat. Detta är dock svårt att bedöma eftersom

ålderspyramiden för de försäkrade hundarna har ändrat sig markant under den aktuella tidsperioden.

D.1.2. Rasklubbens hälsoenkät. Under 2022 genomförde SWTK (avelsrådet och styrelsens avelsanvariga) en hälsoenkät med hjälp av det internetbaserade enkätprogrammet SurveyMonkey. Information om denna enkät gavs på SWTKs hemsida, i SWTKs facebookgrupp samt i Wheatenbladet 2022 nr 1 (som kom ut i mars 2022). Dessutom puffades det för enkäten i ett uppfödarutskick 2022-02-02 till alla uppfödare som är medlemmar i rasklubben. Enkäten var tillgänglig via länk från SWTKs hemsida från början av februari till mitten av maj 2022.

Populationen. Totalt fick vi in 325 svar för hundar födda 2008–2021, vilket är knappt 10% av antal registrerade hundar under denna period. Könsfördelningen var relativt jämn med totalt 46% hanar och 54% tikar. En fjärdedel av hundarna var dock födda 2020–2021, vilket bör noteras eftersom så unga hundar inte hunnit få åldersrelaterade hälsoproblem. Denna sneda åldersfördelning gör också att det är svårt att jämföra data från denna enkäten med data från den senaste Agria-enkäten där medelåldern för undersökningspopulationen var 6,7 år.

Allmäntillstånd och dödsorsaker. 208 ägare (72%) rapporterar att allmäntillståndet är mycket gott medan 73 ägare (25%) rapporterar att det är gott. Dessa utgör tillsammans 97%, vilket är ett väldigt bra betyg för rasen. 34 hundar hade avlidit innan enkätsvaren avlämnades. Åldern för dessa varierade mellan 1 och 13 år, med en medelålder på 8,5 år. För 16 hundar var dödsorsaken någon typ av tumör (t ex hjärnan, svalget/struplocket, lymfkörtlarna, juver, urinblåsa, prostata, bukspottkörteln, levern). För 3 hundar var anledningen beteendeproblem i kombination med svår allergi och/eller smärta och/eller demens, och för ytterligare 3 angavs problem med immunförsvaret inkl IMHA (immunmedierad haemolytisk anemi) och PLE (protein losing enteropathy). Övriga diagnoser gällde bara enstaka hundar och/eller var osäkra och svårtolkade.

Könsorgan och fertilitet. Endast 3 hanhundar av totalt 146 saknade en testikel i pungen. 6 hanhundar hade haft problem med testiklarna (oftast tumörer) medan 8 hade haft prostataproblem (oftast förstörd prostata). 22% av hanhundarna hade använts i avel. 9 av totalt 170 tikar (5%) hade haft livmoderinfektion, oftast i åldern 3–7 år. Besvärande problem med skendräktighet rapporterades för drygt 20% av tikarna. 30% av tikarna hade använts i avel.

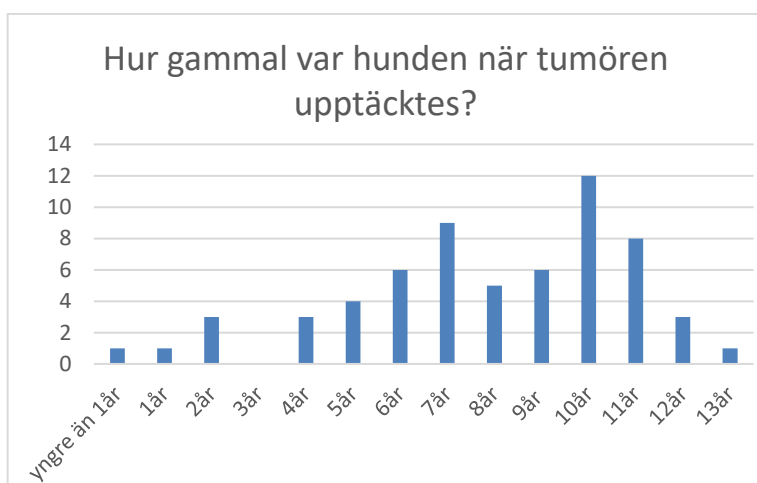
Urinläckage kan förekomma hos båda könen men är betydligt vanligare hos tikar. 154 av 171 tikar hade inte haft något urinläckage, medan 4 hade haft läckage som gick över efter första

löpet. 3 fall gällde äldre tikar som blivit kastrerade. Enstaka fall av t ex ektopisk uretär (urinledaren ansluter inte till urinblåsan), för kort urinrör, medfödd försvagad muskulatur, och urinblåsan för högt upp i bäckenet, rapporterades också.

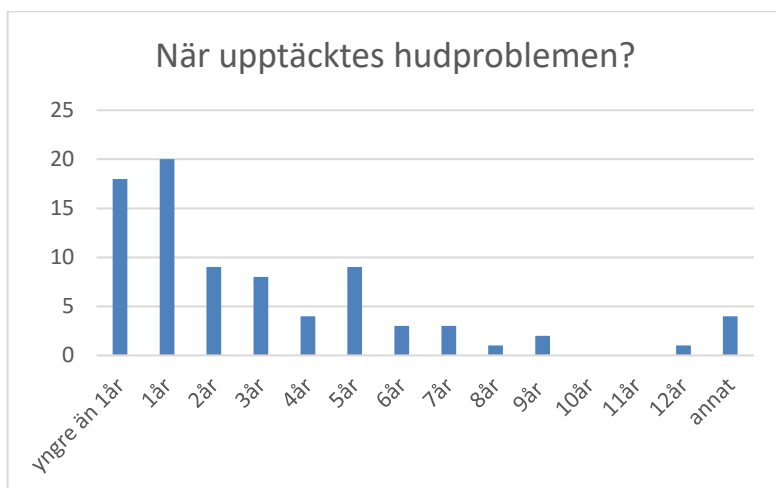
Kirurgisk kastrering hade gjorts på 46 hanhundar (14% av alla hundar i materialet) och 42 tikar (13% av alla hundar). Hanhundarna hade kastrerats jämförelsevis tidigt i livet (7 var yngre än ett år, och ytterligare 18 var 1–3 år) medan medelåldern för tikarna var omkring 6 år. Främsta anledningen till kastration var en önskan om att förändra beteendet (24 hanhundar och 10 tikar) eller medicinska orsaker (13 hanhundar och 22 tikar). För 2 hanhundar uppgavs att det var ett krav från hunddagis.

Kemisk kastrering hade utförts på 24 hundar. Alla utom en var hanhundar och merparten var 1–3 år när de kastrerades. 14 av dessa blev senare kirurgiskt kastrerade. Den främsta anledningen (17 hundar) var en önskan om att förändra beteendet, och 79% av ägarna uppgav att de hade fått ett förväntat resultat av kastrationen.

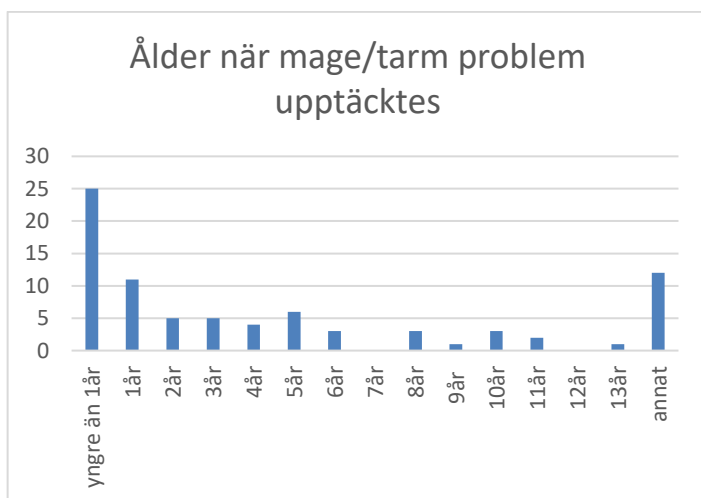
Cystor, tumörer och cancer. 60 hundar av 290 (21%) hade haft någon form av cysta, tumör och/eller cancer. Totalt 64 svar på frågan om vilken eller vilka cystor eller tumörer hunden haft, fördelade sig på 19 fall (30%) av juvertumörer, 13 (20%) lipom (fettknutor i huden), 5 (7%) aterom (talgkörtelcysta), 4 (6%) ospecificerad hudtumör, 3 (5%) livmodertumör, 2 (3%) vardera av hjärntumör, bukspottkörteltumör, prostatatumör, melanom samt tumör i buken. Dessutom fanns det ytterligare några enstaka fall av andra tumörer. I 38 fall man hade tagit reda på om tumören var godartad (25) eller elakartad (13). Merparten av tumörerna upptäcktes inte förrän hunden redan var minst 7 år gammal.

Hudproblem. 219 av 312 hundar (70%) hade inte haft några hudproblem, och 47 (15%) hade haft hudproblem endast vid enstaka tillfällen. Ytterligare 3% rapporterade mindre än en gång per år, 5% mer än en gång per år och 7% ofta. Oftast drabbade områden var huvud/öron följt av tassar och/eller trampdynor. För de 84 hundar som behandlats av veterinär, var infektion av bakterier eller svamp överlägset vanligast (36%), följt av ingen diagnos fastställd (31%) och hot spot/pyoderma (14%). Endast 19 hundar hade diagnosticerats av veterinär som allergiska. Hälften av hudproblemen uppträdde hos yngre hundar (0–2 år).

Mage och/eller tarm. Merparten (70%) hade inga problem med mage och/eller tarm. Sedan fanns det 47 hundar (15%) som haft problem med mage och/eller tarm vid enstaka tillfällen, 9 (3%) med problem mindre än en gång per år, 21 (7%) med problem mer än en gång per år och 17 (5%) som ofta hade problem. Drygt en tredjedel av de drabbade hundarna var yngre än ett år. De vanligaste symptomen var diarré (53%) följt av kräkningar (21%) och kräkningar med ätande av gräs (9%). För de 29 hundar som fått en veterinär diagnos, var gastrit vanligast (31%) följt av kronisk tarminflammation respektive pankreatit (båda 10%).

Övriga inre organ. Hjärta. Endast 2% hade haft problem med hjärtat, främst blåsljud. Symptomen återfanns oftast hos äldre hundar men även hos en unghund på 1 år. Hundarna verkar inte lida av det men 2 av 7 ägare uppgav att hunden blev trött snabbt.

Njurar. Knappt 2% hade haft problem med njurarna. Problemen upptäckts redan under det första året för tre av dessa hundar. Övriga två fick symptom vid 5 respektive 7 års ålder varvid den äldre avlivades på grund av njursvikt. De angivna problemen är förhöjda njurvärden, infektion, samt medfödd missbildning.

Lever, galla, bukspottkörtel. Endast ett fåtal fall rapporterades; 6 hundar (2%) hade haft problem med bukspottkörteln (oftast inflammation men tumörer förekom också), 2 hundar med levern och 1 hund med gallan.

Skelett, leder och ligament. Fördelningen av rapporterade HD-resultat överensstämmer mycket väl med resultaten som finns på SKKs Avelsdata för hundar födda under den aktuella perioden. Andelen röntgade hundar bland enkätsvaren (nästan 60%) är dock mycket högre än det totala antalet röntgade hundar födda under 2008–2021 enligt SKKs Avelsdata (mindre än 25% för större delen av denna period) vilket troligen beror på att en relativt stor andel av enkätsvaren gäller hundar som använts i avel och/eller har ägare med större intresse för hälsofrågor än hundägare i allmänhet.

87% av hundarna hade inga problem med skador på skelett, leder och ligament. På flervalsfrågan om typ av problem kunde man kryssa i flera alternativ. Flest kryss, nämligen 8 fick skada på ben eller led i samband med olycksfall, följt av 4 kryss på patellaluxation, 3 kryss på vardera övergångskota (sacralisation, lumbarisation) och krok- eller knycksvans, samt 2 kryss på vardera diskbräck, spondylos (sammanväxta kotor i halsen eller ryggen) och korsbandsskada (inkl cranial cruciate ligament disease). 23 av 40 (58%) hundar med rapporterade problem hade inga bestående men av sina skador.

Mun och tänder. 52% hade inga problem med mun och/eller tänder. För hundar med problem erhöles sammanlagt 210 svars kryss, eftersom man kunde fylla i flera olika svarsalternativ. 41% av kryssen gällde lindrig tandsten, 5% mjölk tänder som suttit kvar längre än normalt, 4% tandfraktur respektive besvärande tandsten, 3% tandköttinflammation samt 2% vardera av tandlossning, epulider (hårda små knölar i tandköttet) och felpplacerade tänder och/eller bettfel i den vuxna hundens bett.

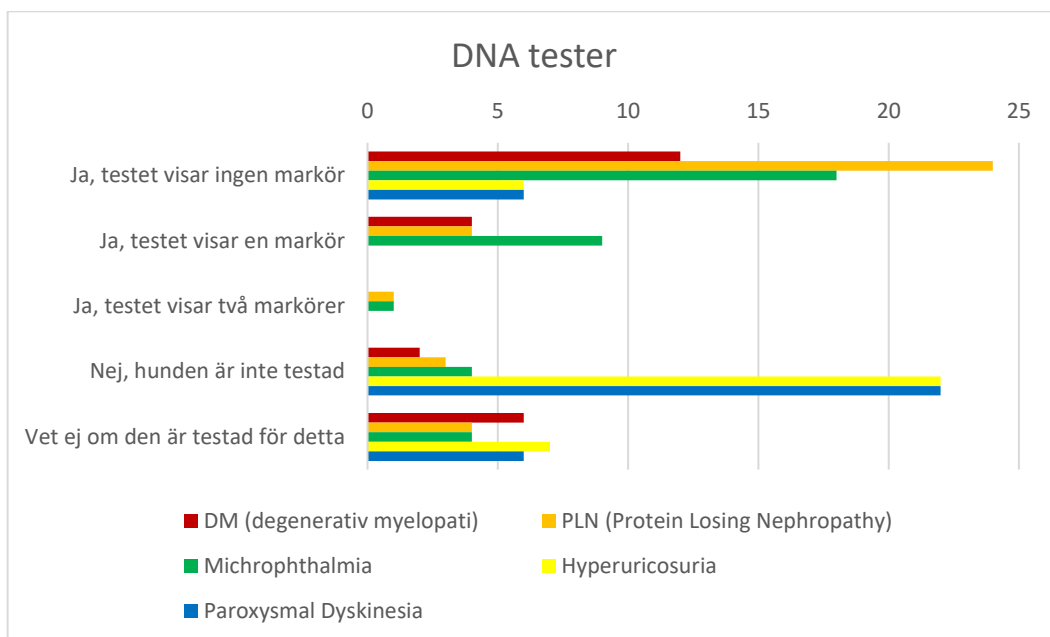
Ögon och öron. 89% av hundarna hade inga problem med **ögonen**. För hundar med problem erhöles sammanlagt 39 svars kryss, eftersom man kunde fylla i flera olika svarsalternativ. Vanligast var ögoninfektioner (4%) följt av tårkanalsproblem (2%) och microphthalmia (1%).

För 183 av 292 hundar noterades inga problem med **öronen**, medan 80 (27%) hade haft problem vid enstaka tillfällen, 10 (3%) mindre än en gång per år, 7 (2%) mer än en gång per år och 12 (4%) ofta. Öronproblemen debuterade nästan alltid under de första två åren i hundens liv. Symptomen är oftast öroninflammationer respektive svampinfektioner. Endst 10 hundar ansågs ha drabbats av nedsatt hörsel, dessa var 9 år eller äldre.

Hormonrubbingar. 33 fall av möjliga hormonrubbingar rapporterades. Vanligast var överaktivitet (8 hundar) respektive extremt törstig/kissar mycket (7 hundar). Två hundar hade diagnosticerats med Cushings och 1 med för låg halt av sköldkörtelhormon.

Kramper, epilepsi och hjärntumör. 4 av 315 hundar har haft återkommande kramper, som uppkommit vid 3, 4, 5 respektive 11 års ålder. Två av dessa har sin bakgrund i hjärntumörer. En hund hade ett förmodat fall av DM (degenerativ myelopati) men detta var ej diagnostiserat av veterinär.

DNA-analyser för sjukdomsanlag. Totalt 40 (14%) svarade att de hade utfört ett eller flera DNA-test. Resultaten av de vanligaste testen (som ingår i Laboklins 'wheatenpaket') visas i diagrammet nedan. Just nu går utvecklingen ganska snabbt på det här området och antalet testade hundar ökar hela tiden.

Sammanfattning. Enkätpopulationen är jämförelsevis ung och dessutom rapporterar ägarna även mindre problem, som inte blivit föremål för försäkringsärenden. Resultatet av rasklubbens enkät skiljer sig därför från resultaten av Agria-studien. Förhoppningsvis kommer vi att kunna upprepa denna enkät exempelvis vart femte år, och då kommer vi att kunna se om det finns några tendenser för olika problemområden att tillta eller avta.

Drygt 20% av hundarna hade haft någon typ av tumör och/eller cancer, inklusive hälften av de rapporterade dödsfallen. Merparten drabbades av juvertumörer eller lipom (fettknutor i huden). Hudproblem, oftast orsakade av bakterier eller svamp, hade drabbat omkring 15% av hundarna mer än en gång och återfanns främst på öronen och tassar/trampdynor. Andelen hundar med diagnosticerad allergi var ganska lågt; 19 av drygt 300. Likaså hade omkring 15% av hundarna drabbats av problem med mage och/eller tarm mer än en gång, oftast bestående av diarré och kräkningar. Den vanligaste veterinära diagnosen var gastrit följt av kronisk tarminflammation och pankreatit. 13% av hundarna hade någon typ av problem med skelett, leder och ligament. Merparten av dessa hade dock inga bestående men av sina problem där den vanligaste orsaken var olycksfall följt av patellaluxation.

I övrigt tycks flertalet av hundarna var övervägande friska och sunda, och 97% av ägarna har klassificerat allmäntillståndet hos sina hundar som mycket gott eller gott.

D.1.3. Sjukdomar och/eller defekter. Här nedan följer en kort beskrivning av några sjukdomar och defekter som konstaterats hos wheaten terrier både i Sverige och utomlands. De flesta förekommer endast i ett fåtal fall och kan absolut inte betraktas som typiska för rasen. Man måste dock ta extra hänsyn till dem i avelsarbetet eftersom de kan vara ärftliga. **Addisons sjukdom** har konstaterats hos enstaka wheaten terrier och beror på att binjurarna förlorat förmågan att producera hormonerna kortisol och aldosteron. Sjukdomen är ärftlig men arvs gången är inte klargjord.

Tidigt uppträdande **allergier** (1–2 års ålder) anses ofta ha ärftlig bakgrund medan allergier som uppträder senare i livet oftare är miljöbetingade. Symptomen varierar från hudbesvär/klåda till besvär i mag-tarmkanal och andningsorgan. Återkommande besvär med öron och tassar kan också bero på allergier. En koppling mellan allergier och PLE/PLN har rapporterats.

Cushings sjukdom orsakas av förhöjda halter av hormonet kortisol, oftast till följd av en tumör i antingen binjurarna eller hypofysen, eller genom användning av kortisolliknande läkemedel (typ Prednisolon). Prognosen är god vid snabb behandling. Sjukdomen är betydligt vanligare i vissa raser än i andra, och anses därför ha en åtminstone till viss del ärftlig bakgrund.

Degenerativ myelopati (DM) kan jämföras med ALS hos människa och är en irreversibel sjukdom som främst drabbar äldre hundar (minst 7 år) vilka först blir paralyserade i bakkroppen. Flera troliga fall har rapporterats i Norden samt i England. Ett DNA-test finns men dess prediktionsvärde är inte dokumenterat. Tar man bort alla bärare av DNA markören ur avel, kan resultatet bli en alltför liten genpool och en ökning av andra ärftliga sjukdomar istället.

Ett par fall av **epilepsi** har inrapporterats och härletts till en speciell tiklinje som nu har tagits ur avel. Sjukdomen uppträdde relativt tidigt hos de drabbade hundarna och kunde därför misstänkas vara ärftlig. Det finns medicin som kan lindra epileptiska anfall men det tar ett tag för hunden att vänja sig vid den. Olika typer av ärftlig epilepsi har påträffats i andra raser, och arvs gången är ofta komplicerad. Inga genetiska analyser har utförts beträffande epilepsi hos wheaten terrier.

Wheaten terrier får sällan kliniska symptom av **höftledsdysplasi** men det finns ändå enstaka fall som resulterat i avlivning. Merparten av alla avelsdjur röntgas sedan många år, och även en del 'vanliga' hundar. *Avelsdata* för hundar födda under perioden 2007–2020 (*Diagram 5*); andelen med C eller sämre ökade från år 2007 till 2014 medan andelen A-hundar sjunkit och andelen B-hundar har legat ganska stabilt. Därefter blev det en viss förbättring men antalet röntgade hundar har varit lågt på senare tid och variationen är därför stor mellan olika år.

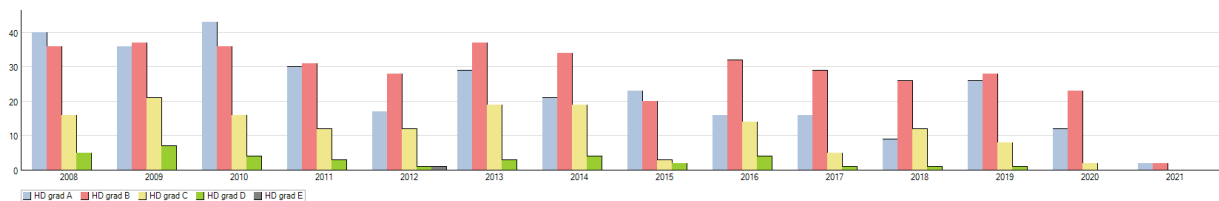

Diagram 5. Andelen hundar med olika avläsningsresultat födda under perioden 2007–2020 (från Avelsdata).

Motsvarande försämring har även iakttagits i ett stort antal andra raser (Nybom 2017) och beror nog främst på förändringar i sederingen av röntgade hundar samt känsligare avläsningsmetodik. Hos 45 hundraser sjönk andelen A+B från 81% för hundar som röntgades 2013 till 73% för hundar som röntgades 2016. Det är omöjligt att avgöra i vad mån årsvariationerna beror på hundarnas genetiska predisposition för HD respektive olika omvärldsfaktorer. Numera har vi även tillgång till index för HD, dessa indexvärden baseras på hundens egen HD-bedömning samt på släktingarnas bedömning och en del omvärldsfaktorer. Indexvärdena återfinns på *SKKs Hunddata* och *Avelsdata*, och omräknas varannan vecka.

Enstaka fall av **microphthalmia**, dvs ögat har inte utvecklats som det ska (eller saknas) har rapporterats för wheaten terrier i flera länder förutom Sverige. Även virusinfektioner under dräktigheten kan ge liknande symptom. Ett hälsoprogram på nivå 1 infördes 2021 baserat på ett DNA-test (Kaukonen m.fl. 2018), och testresultat återfinns på *Avelsdata* och *Hunddata*.

PLE/PLN (protein losing enteropathy/nephropathy) är troligen immunförsvarsrelaterade sjukdomstillstånd med proteinförlust via tarm eller njure, oftast med dödlig utgång. SWTK lämnar information om troliga fall till veterinär expertis, som sedan gör ett utlåtande. De fall som då bedömts vara PLE och/eller PLN förs upp på en lista som publiceras i årsboken samt på hemsidan under förutsättning att den som äger eller har fött upp den drabbade hunden ger sitt samtycke (*Tabell 2*). Eftersom PLE/PLN som regel drabbar hundar som redan blivit minst minst

4–5 år, och eftersom sjukdomsbilden är diffus, kan det finnas ett stort mörkertal av drabbade hundar. Liknande symptom kan ibland uppkomma hos hundar som lider av glutenintolerans.

En DNA-markör har tagits fram för att identifiera hundar med förhöjd risk att drabbas av PLN respektive att vara bärare av anlag för PLN (Littman m.fl. 2013). Testet baseras på två mutationer som ligger på samma kromosom och nedärvs tillsammans. Mutationernas effekt på wheaten terrier har inte påvisats men hos människor med PLN har fler än 50 mutationer hittats i motsvarande gener. PLN finns hos minst 25 hundraser men just dessa mutationer har bara hittats hos wheaten och airedale. Hundar utan DNA markören (NN) är vanligen friska, hundar med markören i den ena kromosomen (NM) löper viss risk att utveckla PLN medan hundar med markören i båda kromosomerna (MM) löper betydligt större risk. När cirka 1000 wheaten terrier hade testats, visade det sig att alla de 83 sjuka hundarna hade mutationen och att den kanske är nödvändig för uppkomsten av PLN hos wheaten. Men bland de till synes friska hundarna (inklusive de 62 hundar som redan hunnit bli minst 14 år och därför ansågs bevisat friska), hade cirka två tredjedelar också mutationen (NM eller MM). Uppenbarligen krävs det alltså även andra gener för att en hund ska drabbas av PLN. För PLE finns ännu inget test.

*Tabell 2. Hundar födda 2000 eller senare, som själva drabbats av PLE/PLN, och som antingen själva är födda i Sverige eller som har minst en svenskfödd förälder, eller som har haft en svensk ägare. *Uppgift från finska rasklubben. **Uppgift från engelska rasklubbens A-lista (obduktionsresultat) över PLE/PLN-drabbade hundar.*

Född	Hund	Fader	Moder
00-04-29	Seamrog You Can Call Me Al	Movin On Knuckel Head	Seamrog Hawk's Now and Forever
00-12-08	Fraser Tartan Off Shore	Fraser Tartan Zip Code	Baldringes Boheme
03-03-30	Jomon's Amon-Ra	Kiboli's Lille Joker	Kellie's MacKenzie
04-02-19	Jesena Hot Fudge Sundae**	Leciha's Hungry For Success	Jesena Chantilly Chick
04-09-27	Kaapelinkulman Josefin*	Windisle Don Hugo	Wildwheat's Hope 'N Magic
06-10-06	Virtawheat Uno Nikito	Villa Ekbackens Älskvärde Gottfrid	Virtawheat Kaiza
08-02-03	Nelzon	Tiny Tuft's Giovanni Af Mozart	Spark Plug's Strega For Tiny Tuft

Renal dysplasi (RD), tidigare benämnd progressiv nefropati, PNP) innebär att hunden föds med underutvecklade njurar. Sjukdomen har dödlig utgång. Enstaka fall av RD har av och till dykt upp ända sedan rasen kom till Sverige. Rasen har hälsoprogram på nivå 1 men *Avelsdata* har inte uppdaterats avseende RD-fall sedan 2007. Arvsgången för RD har betraktas som enkelt recessiv: en drabbad hund har två anlag för sjukdomen, ett från vardera föräldern. Hundar som bär på endast ett anlag för sjukdomen, är friska. Arvsgången har dock ifrågasatts av vissa forskare: RD kanske nedärvs från bara en förälder men med kraftigt växlande grad av symptom från hund till hund. Då kan en till synes frisk hund ändå ha sjukdomen samt lämna den i arv. En lista med verifierade fall publiceras i SWTKs årsbok samt på hemsidan (*Tabell 3*).

*Tabell 3. Föräldradjur som producerat en valpkull född 2000 eller senare (född i Sverige eller som har minst en svenskfödd förälder) med minst en avkomma som fått diagnosen RD. Första kolumnen anger den drabbade hundens födelseår och sista kolumnen datum då hunden dog/avlivades. *Uppgift från amerikanska rasklubbens 'Open Registry'.*

Född	Fader	Moder	Död
00-08-16	Movin On Tiger Of Valera	Movin On Wildcat	01-03-12
01-02-15	Villa Rosas Umpire	Seamrog Such A Wicked Witch Trick	01-06-01
01-08-02	Gladövik's PB	Corrlough Dectera	01-11-13
03-08-16	Brösing's Just Me	Fyra Tassar's Lady Fiona	04-01-22

04-03-26	Seamrog Take Me For What I Am	Tejarpsdalen's Cassiopeia	04-08-16
05-02-08	Mac Dara Candychap	Latorps Areola	07-11-19
07-03-16	Sinrazz Jerry Jaramaz	Fairylake's Show Some Respect	12-07-05
07-03-17*	Seamrog Captain Benjamin Sisko	Glenamon Gleanngay Asta Bella	
07-07-11	High Castle's On the Bright Side	Rååbris Diva	07-10-19
12-07-31	Lakkas Imperatore Rosso	Treat's Happy To Be	12-11-09

Med **urinläckage** menas att hunden ofrivilligt läcker urin och att det krävs behandling för att urinläckaget ska upphöra. Problemet är vanligast hos tikvalpar, och diagnosticeras oftast vid 5–10 veckors ålder. Orsakerna är främst ektopiska uretärer och/eller otillräcklig slutarmuskel i urinblåsan. En ektopisk uretär är en urinledare som inte mynnar ut i urinblåsan. Detta kan ibland åtgärdas med operation. Sitter urinledarna bara lite fel eller om problemet är otillräcklig slutarmuskel, kan urinläckaget gå över när tiken löpt första gången eftersom den ökade östrogenhalten hjälper till med att dra ihop muskulaturen, vilket kan kompensera för smärre konstruktionsfel.

D.1.4. Reproduktionsproblem. Parningsviljan är oftast stor, även om en del tikar tycker att de själva ska få välja partner. Problem med sterilitet förekommer sällsynt inom rasen, oftast handlar det då om äldre hanhundar som inte längre har tillräckligt god spermproduktion. Det är dock inte ovanligt med hanhundar som producerat valpkullar även efter 10 års ålder. Att hanhundar inte har båda sina testiklar nere i pungen är ovanligt. Förlossningsproblem förekommer ibland men rasklubben har inga data på hur vanligt det är med t ex kejsarsnitt eller vad orsaken till dessa är.

D.2. Mål

D.2.1. Sjukdomar som leder till avlivning. Rasen bör inte ligga högre än 'alla rasers medelvärde' för någon sjukdom som leder till avlivning i Agria-statistiken, med fokus speciellt på förbättring av statistiken avseende juvertumörer, njurar och mage/tarm problem.

D.2.2. Sjukdomar som leder till veterinärbesök. Rasen bör inte ligga högre än 'alla rasers medelvärde' för någon sjukdom som leder till ersättningsbara veterinärbesök i Agria-statistiken, med fokus speciellt på förbättring av statistiken avseende hudproblem samt öroninflammation.

D.2.3. Höftledsdysplasi. Andelen höftledsröntgade hundar med C bör minska men framför allt ska inte andelen D- och E-hundar överstiga de senaste årens nivå på 2%.

D.2.4. Microphthalmia. Microphthalmia ska inte förekomma alls eftersom anlagsbärare kan identifieras med DNA-test.

D.3. Strategier

D.3.1. Information. Mer information om ärftliga defekter/sjukdomar finns på rasklubbens hemsida och/eller tillhandahålls av avelsrådet. Artiklar om sjukdomar och hälsa publiceras i Wheatenbladet, där det även finns en stående veterinärspalt. Föredragshållare bjuds ofta in till uppfödarmötena. Vid det nordiska uppfödarmötet i Stockholm 2019 avhandlades sålunda både HD (professor Erling Strandberg, SLU) och microphthalmia (Aya Lundsten, kennel Geijes i Finland) samt användandet av DNA markörer (professor Hilde Nybom, SLU). HD har även avhandlats på tidigare uppfödarmöten (t ex Hässleholm 2018, Bodo Bäckmo, medlem i SKKs HD-utredning) liksom bland annat allergier och PNP (olika veterinärer med specialkompetens).

D.3.2. Rapportering. Inträffade fall av ovan beskrivna sjukdomstillstånd eller annan allvarlig

defekt/sjukdom ska inrapporteras till rasklubbens avelsråd. Undantag är officiell avläsning av HD och armbågsdysplasi, ögonproblem (katarakt etc) samt DNA-markördata för microphthalmia vilka registreras i *Avelsdata*. SKK har även central registrering av PNP, men uppgifter om denna sjukdom ska även skickas in till avelsrådet. Avelsrådet sammanställer all information inklusive uppgifter om hundens identitet och ägarens samtycke. Vid behov inhämtas, på rasklubbens bekostnad, ytterligare information från veterinär som är specialist på den aktuella sjukdomen. Detta gäller exempelvis hundar som misstänks lida av PLE/PLN men när denna diagnos inte uttryckligen angivits i de dokument som ägaren fått av den behandlande veterinären.

Ägare eller uppfödare till en hund som har fått någon av ovanstående diagnoser eller annan allvarlig sjukdomsdiagnos ska skicka följande till kontaktpersonen:

- Obduktionsprotokoll eller, om sådant inte finns, annan av veterinär utfärdad handling där diagnosen framgår
- Uppgift om hundens officiella namn och registreringsnummer (se stamtavlan)
- Medgivande att SWTK får använda uppgifterna i avelsarbetet

Rasklubben ser också gärna att upprepade fall av sjukdom som medfört veterinär åtgärd inrapporteras till rasklubbens avelsråd. Adressuppgifter till avelsråd och avelsansvariga finns på rasklubbens hemsida.

D.3.3. Krav för hundar i avel. Rasklubben har formulerat ett antal krav för att en hund ska kunna användas i avel (se A.4.2. SWTK:s krav och rekommendationer). För deltagande i rasklubbens valphänvisning måste alla dessa krav vara uppfyllda.

D.3.4. Generationsintervall. Användningen av yngre hanhundar begränsas (en hanhund får ha max 4 valpkullar under sina första två år i avel), så att fler äldre hundar med känt hälsoläge används vilket minskar risken för att en hane med dittills okända hälsoproblem får valpar. Likaså kräver rasklubben att alla hundar är minst 2 år vid första parningen.

D.3.5. Hälsoprogram för microphthalmia. Rasklubben har nyligen beviljats ett hälsoprogram på nivå 1 för microphthalmia eftersom anlagsbärare med risk att få sjuka valpar kan identifieras med ett DNA-test. Rasklubben har även en lista på hemsida för tidigare erhållna testresultat.

D.3.6. Enkät. Utföra en ny hälsoenkät vart femte år för att se hur rasens hälsoläge utvecklas.

E. Mentalitet

Wheaten terriern ska enligt rasstandarden vara en livlig, sportig hund med vänligt temperament, synnerligen tillgiven och lojal mot sin ägare. Hunden ska också kunna försvara utan att vara aggressiv. Rasklubben och uppfödarna kan hjälpa den enskilde hundägaren genom att noggrant beskriva rasens egenskaper och vilka krav den ställer på sin ägare. Givetvis är det också viktigt att varje uppfödare kritiskt granskar det egna avelsmaterialet och noga planerar varje parning med hänsyn till de tilltänkta föräldrarnas mentala egenskaper.

E.1. Nulägesbeskrivning

Under 2016 påbörjade SKK ett nytt projekt som syftar till att ta fram jämförbara och djupgående beskrivningar av olika rasers mentala egenskaper. Wheaten terriern var en av de 10 utsedda testraserna, och en arbetsgrupp tillsattes av styrelsen för att utföra uppdraget. En beskrivning lämnades in till SKK i juni 2016. Den bygger på rasstandarden, MH-data, BPH-

data, en ägarenkät som genomfördes 2002 samt arbetsgruppens egna åsikter, se RAS 3 för detaljerad redovisning.

E.1.1. Mentalbeskrivning (MH). Under perioden 1990–2010 blev mer än 1000 wheaten terrier mentalbeskrivna men detta har minskat under senare år enligt *Avelsdata* eftersom allt fler väljer att istället använda sig av BPH (*Tabell 4*).

Tabell 4. Antal hundar som genomgått MH av de som fötts 2011–2021 (från Avelsdata).

Sammanställning per år	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal födda	323	275	322	236	161	253	189	179	256	263	186
Känd mental status	30	20	12	10	4	8	4	-	-	2	-
varav - hanar	11	12	6	4	-	2	3	-	-	1	-
- tikar	19	8	6	6	4	6	1	-	-	1	-
Beskrivaren avbryter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ägaren avbryter	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Avbrutit MH (före 2002-07-01)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oacceptabelt beteende	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ägaren avstår skott	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Avsteg från avreaktion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Diagram 6 visar medelvärden för rasens 1321 MH-beskrivna hundar i alla 31 moment. Dessa värden är dock svåra att tolka om man inte har några andra rasers medelvärden att jämföra med. *Diagram 7* visar i stället rasens medelvärden (900 MH-beskrivna wheaten terrier) i förhållande till en databas från år 2000 med 10 olika bruksraser. När man jämför den gröna ringen (bruksraserna) med wheaten terrier (den blå 'spindeln') ser man att rasen har normala värden för kontakt, mycket låga värden för leklust och jakt, och något låga värden för intresse, nyfikenhet och aktivitet. Dessutom har rasen höga värden för skotträdsla, låga värden för rädsla för överraskning (overallen) och normala värden för övriga rädsor samt för hot.

Faktiska värden

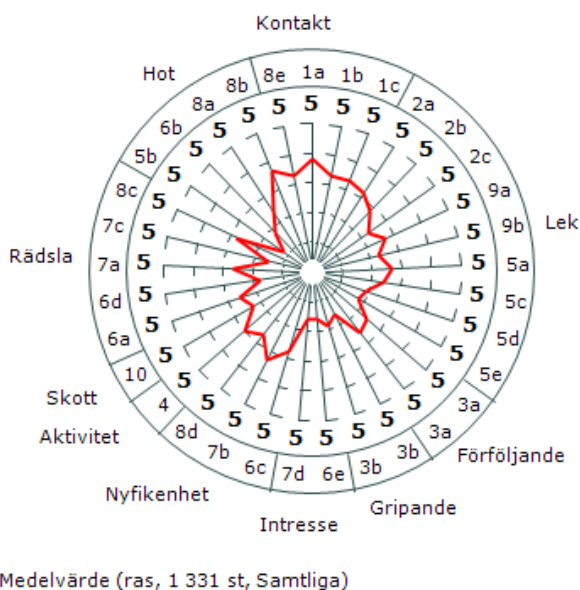
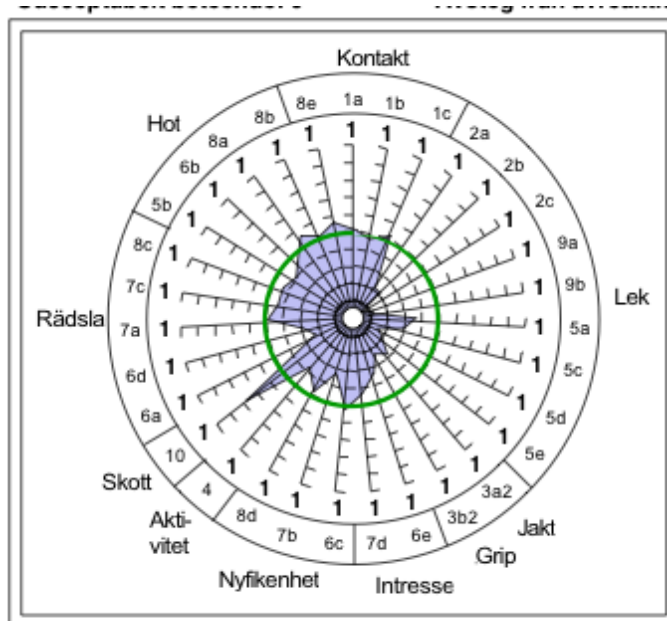

Diagram 6. Spindeldiagram för MH-värden (från Avelsdata).

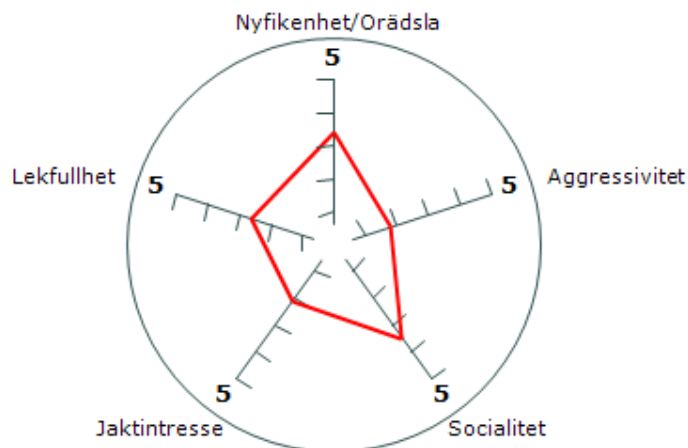

Varje streck på diagramaxlarna motsvarar 0,2 i avvikelse från Brukshundmedelvärdet, som representeras av den inre cirkeln. Centrum i diagrammet har alltid värdet 1 och utbrems

Diagram 7. Spindeldiagram för MH, dels faktiska värden och dels relativa värden i förhållande till medelvärdena för bruksraserna (från Sundgrens f.d. www.genetica.se).

Ytterligare ett sätt att utvärdera rasens resultat är att använda fem egenskapsvärden istället för de ursprungliga 31 moment-värdena (Diagram 8). Dylika diagram kan man tillverka i *Avelsdata* även för enskilda hundar eller för grupper av hundar, t ex avkommorna till en viss avelshund.

Egenskapsvärden

— Medelvärde (ras, 1 321 st, Samtliga)

Diagram 8. Förenklat spindeldiagram för MH med fem huvudegenskaper (från *Avelsdata*).

Under 2002–2003 genomfördes en enkät för hundar var minst tre år gamla och dessutom mentalbeskrivna. Analysen av erhållna resultat utgjorde sedan grund för fastställandet av en idealprofil som finns på rasklubbens hemsida.

E.1.2. Beteende- och personlighetsbeskrivning hund (BPH). Under de senaste åren har BPH tagit över rollen som ett standardverktyg för att utvärdera hundars mentala egenskaper. Sedan starten 2012 och fram till och med 2021, har 354 wheaten terrier genomgått BPH. I *Tabell 5* kan vi se att andelen hundar som gör BPH numera ligger på omkring 20% av registrerade hundar.

Tabell 5. Antal hundar som genomgått BPH av de som fötts 2013–2021 (från Avelsdata).

Sammanställning per år	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt för 2013-2022
Antal födda	322	236	161	253	189	179	256	263	278	111	2 248
Antal starter BPH	33	37	25	49	35	37	51	23	7		297
varav genomförda BPH	31	37	22	43	33	30	42	21	7		266
Med skott	30	34	22	42	32	30	40	21	7		258
varav - hanar	15	17	13	21	13	13	19	7	3		121
varav - tikar	15	17	9	21	19	17	21	14	4		137
Utan skott	1	3	0	1	1	0	2	0	0		8
varav - hanar	1	2	0	0	0	0	0	0	0		3
varav - tikar	0	1	0	1	1	0	2	0	0		5
Ägaren avstår skott	1	4	1	5	2	2	0	2	0		17
Beskrivaren avbryter	0	0	3	6	2	7	8	1	0		27
Ägaren avbryter	2	0	2	0	0	0	1	1	0		6
Oacceptabelt beteende	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Fördjupad genomgång	0	0	1	0	0	0	0	1	0		2

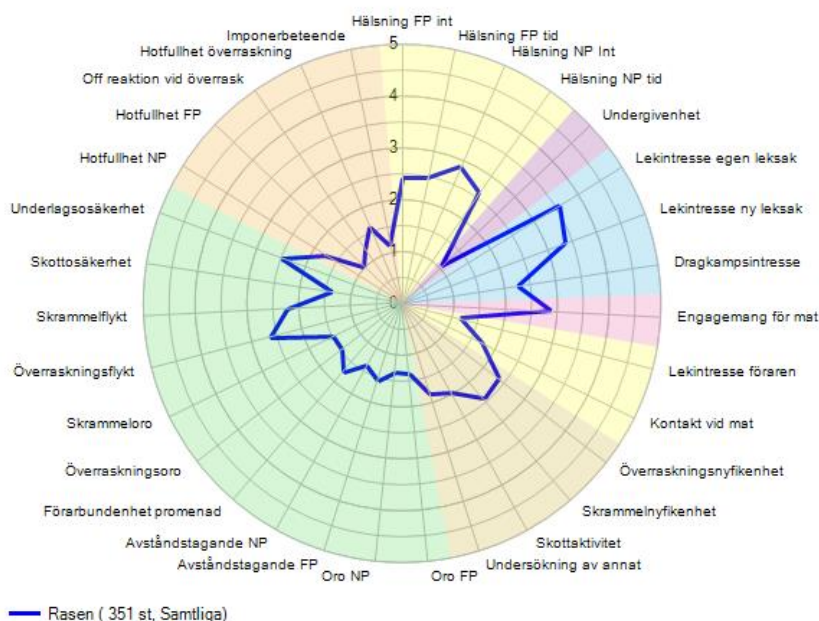

Diagram 9. Spindeldiagram för BPH, alla wheaten terrier (från Avelsdata).

I 200-analysen för wheaten terrier (SKK 2020) skriver man i sammanfattningen: ”Den övergripande bilden av rasen visar på en hund som är relativt social och lekfull, förhållandevis trygg, nyfiken och utan påtagliga rädslereaktioner. Den är varken aggressiv eller hotfull. 200-analysens stapeldiagram visar dock att beteendevariationen mellan hundarna är stor och att det

därför har ett värde att studera spridningen.” Den fullständiga rapporten ligger på såväl SKK:s som SWTK:s hemsida. Den stora variationen, som påtalades redan av Curt Blixt i samband med de första MH-beskrivningarna av vår ras, visar att det finns ett betydande utrymme för förbättring genom noggrann selektion av föräldradjur samt lika noggrann utvärdering av avkomman.

E.1.3. Beskrivna hundar i avel. För uppfödarna har mentalbeskrivning (MH/BPH) förutsättningen att bli ett viktigt redskap. I tabellen nedan anges status för föräldrarna till de under åren registrerade valpkullarna (*Tabell 6*). Även om värdena varierar kraftigt mellan åren, så tycks allt fler uppfödare välja att använda mentalbeskrivna hundar i sitt avelsarbete. Utvecklingen går dock långsamt trots att tillgången på BPH-platser är god i större delen av landet.

Tabell 6. För perioden 2006–2020 anges procent valpkullar för vilka ingen förälder deltagit i MH/BPH, en förälder deltagit respektive båda föräldrarna deltagit.

År	Ingen beskriven	En beskriven	Båda beskrivna
2006	54	28	17
2008	55	27	17
2010	32	38	30
2012	35	50	15
2014	34	39	27
2016	39	43	18
2018	36	30	33
2020	18	41	41

E.1.4. Rasklubbens enkät. Under 2022 genomförde SWTK en hälsoenkät där det även ingick några frågor om hundarnas mentalitet. 259 av 286 (91%) hundägare ansåg att hunden uppförde sig som man hade förväntat sig, men 27 (9%) höll inte med och lämnade följande kommentarer om vad avvikelserna bestod av: 6 rädsla, 5 stressad, 2 vardera på aggressiv, reaktiv, reserverad mot människor, ljuvlig och snäll, bättre, samt 1 vardera på både ’ja och nej’, kort stubin, översexuell, opålitlig, överaktiv, osäker, stor jaktlust, sällan glad, skarpare än förväntat, försiktig, vaktigare, kan inte vara själv, lugnare.

På en flervalsfråga om eventuella problematiska beteenden, kunde man kryssa i flera olika alternativ för samma hund. Där hamnade 19 kryss på aggressivitet mot andra hundar, 15 på ängslighet/nervositet, 14 på ljudrädsla, 10 på okontrollerbar jaktlust och på stressad, 8 på separationsångest, 7 på vaktar, 6 på översexualitet, 4 på aggressivitet mot okända människor och 3 på överaktivitet.

Knappt hälften av svaren rörde hundar som genomgått BPH (35%) eller MH (12%). Detta är högre än för rasen som helhet (20% brukar göra BPH), vilket tyder på att många av enkätsvaren gäller hundar som använts i avel och/eller ägs av ägare som är mer intresserade av mentalitet än hundägare i allmänhet.

E.2. Mål

E.2.1. Bevara rasens temperament. Bevara wheaten terrier som en livlig, sportig hund med vänligt temperament – en hund som är sina ägares bästa vän såväl som en framgångsrik partner

inom olika tävlingsgrenar.

E.2.2. Färre avlivningar p gr a beteende. Halvering av antalet wheaten som avlivas p gr a 'Beteende' enligt Agrias statistik.

E.2.3. Beskrivning av avelshundar. Alla hundar som används i avel bör ha genomgått MH eller BPH.

E.2.4. BPH 500-analys. Så många hundar som möjligt bör snarast genomgå BPH så att vi kan få en 500-analys. med beräkning av arvbarhet för olika mentala egenskaper.

E.3. Strategier

E.3.1. Tävlingar. Framgångsrikt deltagande i olika tävlingar är dels en indikation på att hunden har god mentalitet, och dels ett skyltfönster för rasen. Därför uppmuntrar rasklubben till ökat tävlande genom tävlingarna om Årets Wheaten (ÅW) inom grenarna agility medium, agility large, bruks, lydnad, nosework, rallylydnad och viltspår. Dessutom kan man tävla i ÅW allround om man har resultat i en eller flera av ovanstående samt i utställning. Även tävlingen om ÅW uppfödare baseras i hög grad på resultat från olika typer av tävlingar. Alla hundar som uppnått en viss, definierad tävlingsmerit, presenteras med foto och stamtavla i årsboken. Kurser och prova-på dagar anordnas runt om i landet av de olika regionstyrelserna, inom såväl de etablerade tävlingsgrenarna som i nya hundsporter som hund-parkour, specialsök och hoopers.

E.3.2. Fler hundar bör genomgå BPH. Rasklubben försöker medverka till att fler hundar genomgår BPH. Sålunda rekommenderas att uppfödarna medverkar till att hela kullar genomgår BPH. Ibland medverkar regionstyrelserna till att anordna BPH för wheaten terrier. I tävlingen om ÅW Allround belönas genomfört BPH med 5 poäng.

E.3.3. Selektion av avelshundar bör innefatta data från MH/BPH. Föreläsningar om BPH och mentalitet hålls regelbundet på rasklubbens uppfödarmöten, t ex Eskilstuna 2016 (etolog Ingrid Tapper), Umeå 2017 (Jenny Lindroth, medlem i SKKs mentalpool), Hässleholm 2018 (Ken Lundahl, BPH-ansvarig inom SvTek samt medlem i SKKs mentalpool) och Stockholm 2019 (professor Erling Strandberg, SLU). Rasklubben rekommenderar uppfödarna att i första hand använda hundar som genomgått MH/BPH och/eller som har flera avkommor som genomgått MH/BPH. I valpkullshänvisningen på rasklubbens hemsida måste uppfödaren ange om föräldrarna har genomgått MH/BPH eller ej.

E.3.4. Enkät. Utföra en ny enkät vart femte år för att se hur rasens mentala egenskaper utvecklas, och hur nöjda ägarna är med sina hundar.

F. Exteriör

Svenska Kennelklubben är ansluten till FCI. Enligt FCI:s regelverk är det kennelklubben i rasens ursprungsland som bestämmer över rasstandarden. För wheaten terrier innebär detta att Irländska Kennelklubben har detta mandat. England, USA och Kanada har sina egna rasstandarder som i några få avseenden avviker från den irländska.

F.1. Nulägesbeskrivning

F.1.1. Olika typer. Wheaten terriern är en sunt byggd, medelstor hund, och rasen har aldrig varit föremål för Särskilda Rasspecifika Domaranvisningar (SRD) rörande riskområden

för exteriöra överdrifter hos rashundar.

De svenska uppfödarna har haft delade meningar om hur rasen ska se ut vad beträffar såväl anatomi som päls; en dominant allel av FGF5-genen (fibroblast growth factor 5) ger tunnare och silkgigare päls ('irländsk päls') medan en recessivt nedärvd allel ger tjockare men fortfarande mjuk päls ('amerikansk päls'). Under 1990-talet bildades det läger bland uppfödarna, som förespråkade en viss typ av wheaten, och det förekom sällan parningar mellan hundar av dessa olika typer. Under senare tid har denna utveckling vänt. Några uppfödare avlar främst på s k rent irländska linjer där i stort sett alla valpar får päls av "irländsk" typ, men majoriteten använder ett avelsmaterial där både irländska och amerikanska linjer ingår och där det föds valpar av olika pälsstyper. Samtidigt har allt fler uppfödare arbetat på att få fram vackra pälsar med mycket glans oavsett grundtyp av päls. Dagens vuxna hundar har alltså gått från den ulliga, utfönade och formklippta typen som syntes i ringarna under 1980- och 1990-talen, till en mera stram terriertyp med riklig, hängande eller löst lockig och blank päls.

F.1.2. Synpunkter från exteriördomare. Ett stort antal wheaten terrier ställs ut, inklusive nästan alla som används inom aveln, och de flesta får förr eller senare excellent. För att ta reda på vad som är bra och vad som behöver förbättras, har vi analyserat domarrapporter som lämnats av 10 exteriördomare i samband med rasspecialerna i Sverige under perioden 2017–2021. I dessa rapporter har domarna nämnt vad de tycker har varit genomgående bra och vad som varit mest problematiskt. Dessutom har de fått ge råd inför det framtida avelsarbetet.

Proportioner: Merparten av hundarna har bra eller utmärkta proportioner (fyra domare).

Huvud: Mycket bra eller utmärkt proportioner i huvudena (två domare) men grov skalle och snipigt nosparti har också noterats (en domare) liksom både alltför grova och alltför finskurna huvuden (en). Bra ögon (två) men även alltför ljusa ögon (två). En del stora och/eller slarvigt burna öron (tre). Bra bett (tre) men en del hundar har ojämna tandrader med små tänder (två).

Hals: Alltför korta halsar (en).

Kropp: En hel del bröstorgar kunde vara djupare och ha mer välvning i sin nedre del (en) och ett fåtal skulle haft djupare bröstorgar (en). Sluttande överlinjer med branta kors (två), dåliga svansansättningar (en).

Svans: Svansar som bärs alltför nära över ryggen (en).

Extremiteter: Dåligt vinklade fronter (tre) med alltför kort överarm (två) samt lösa armbågar (en). Alltför knappt vinklade knän och smala lår (två). Veka mellanhänder (en).

Rörelser: Trånga bakbensrörelser (två) samt dålig steglängd och kraft i rörelserna från sidan (två).

Päls: Fem domare var överlag nöjda eller mycket nöjda med pälsarna men två domare påpekade att det fanns alltför ulliga pälsar respektive pälsar som kunde varit mjukare och blankare.

Storlek: Storleken är bra (tre)

Fokusera det framtida avelsarbetet på: Fina huvuden med välansatta öron (en), rastypiska pälsar (en) och kors/bakställ samt svansansättning (två).

Ovanstående domarrapporter indikerar att många domare är nöjda med hundarnas proportioner, päls och storlek. En viss oenighet råder angående kvaliteten på huvudena och detaljer som ögon och bett. I huvudsak negativa kommentarer kom på bröstorgar och överlinje inklusive svansansättning, vinklar både fram och bak samt rörelserna, vilket visar att detta är områden som man bör skänka extra stor uppmärksamhet vid val av avelsdjur i framtiden.

F.2. Mål

Alla hundar, som används i avel, bör visas på utställning så att man kan fastställa att de är

exteriört goda representanter för rasen så som den definieras i rasstandard. Likaså bör så många som möjligt av deras avkommor visas åtminstone några gånger.

F.3. Strategier

F.3.1. Information. Rasklubben anordnar återkommande uppfödarmöten med fokus på anatomi. Erfarna domare bjuds då in för att dels hålla föredrag och dels vägleda deltagarna i den praktiska utvärderingen av ett antal olika hundar, exempelvis Eskilstuna 2015 (Svante Frisk) och Eskilstuna 2022 (Cindy Pettersson). I *Wheatenbladet* presenteras dessutom årligen flera rapporter från domarna på framför allt våra egna specialutställningar.

F.3.2. Anatomi, klippning, handling. Rasklubben anordnar föreläsningar och praktiska kurser i anatomi och bedömningskunskap för uppfödarna. Likaså anordnas praktiska kurser i klippning och handling för att underlätta för medlemmarna att kunna delta framgångsrikt på utställningar.

F.3.3. Nedärvingen av olika färger. Förekomst hos enskilda hundar av recessivt nedärvda och icke önkswärda färggener kan man numera fastställa med olika DNA-baserade test; brun nos/gula ögon (b-genen, allelfrekvens 12% hos amerikanska+engelska wheaten terrier enligt Dreger m.fl. 2019), black-and-tan (a^l-genen, allelfrekvens 3%), blond päls och ljusnande nos (e-genen, allelfrekvens 15%). Denna information presenteras vid uppfödarmöten och genetikkurser.

F.3.4. Utställningar. Rasklubben anordnar årligen 3–4 utställningar varav en är officiell, dvs med certrättigheter. Kommentarer från domarna på dessa utställningar publiceras i *Wheatenbladet*. Deltagande i utställningar uppmuntras även genom att rasklubben utser och belönar Årets *Wheaten* inom grenarna Hanhundar, Tikar och Veteraner. Fotografier av ÅW hanhund respektive tik sedan 1982 finns på hemsidan (Årets wheatenhistorik), och ger utmärkta möjligheter att följa hur exteriör och pälspresentation ändrats genom årens lopp. Alla BIR, BIM, Cert- och/eller CACIB-vinnande hundar presenteras med foto och stamtavla i årsboken. För deltagande i rasklubbens valphänvisning på hemsidan samt i hanhundskavalkaden, krävs att valpkullens föräldrar respektive hunden själv (hanhundskavalkaden) har varit utställd i officiell klass med lägst kvalitetspris VG.

F.3.5. Rasstandard med kommentarer. I samband med SvTeK:s domarkonferens 2017, framställde rasklubben ett dokument med illustrationer och kommentarer till rasstandard, ”Rasstandard med kommentar” som finns på rasklubbens hemsida. I detta dokument påpekas vissa ting som kan vara problematiska inom rasen, och som domarna bör se upp med. På samma vis bör naturligtvis uppfödarna också uppmärksamma dessa. Dokumentet trycktes i stor upplaga och salufördes till medlemmarna 2017. Dokumentet kan även laddas ner från hemsidan.

I slutordet framhåller rasklubben dessutom följande: Under senare tid har allt fler uppfödare fokuserat sitt avelsarbete på att få fram vackra pälsar med mycket glans oavsett grundtyp av päls. Dagens vuxna hundar har alltså gått från den ulliga, utfönade och formklippta typen som syntes i ringarna under 80- och 90-talet, till en mera ’naturlig’ terrier med riklig, vågig eller löst lockig och blank päls. I det flesta hundraser kan pälsarna variera men håller sig ändå inom rasstandard. På samma sätt är det med vår ras. Inom SWTK anser vi därför att det är viktigt att vi börjar sätta typ, helhet och konstruktion i fokus så att vi inte tappar dessa aspekter i jakten på en alltför snävt definierad ’perfekt päls’. Vi tycker att våra uppfödare redan har lyckats mycket bra med att få fram rastypiska pälsar och nu känner vi att det stora flertalet hundar håller sig inom ramen för vad som är bra pälsar för rasen. Vilket vi är både stolta och glada över!

G. Sammanfattning

G.1. Prioritering av kortsiktiga och långsiktiga mål

Urval av hundar för användande i avel bör grundas på en helhetsbild, där fysiska och mentala kvaliteter samt hälsostatus vägs in. På längre sikt bör man dessutom eftersträva att göra detta urval på ett sådant sätt att så mycket som möjligt av den befintliga genpoolen bevaras och så att inavelsökningen inte förvärras.

G.2. Plan för fortsatt arbete i klubben

Regionerna ska:

- anordnar lokala utbildningar för uppfödarna, i t ex genetik och avelslära, mentalitet, hundhälsa, anatomi och bedömningslära,
- årligen anordna en utställning i varje region om underlag finns, varav en ska vara officiell

Styrelsen ska:

- Utforma realistiska avelsriktlinjer/rekommendationer utifrån tillgängliga underlag
- Ställa upp krav för deltagande i SWTKs valphänvisning/hanhundsannonsering
- Verka för att medlemsantalet i klubben inte fortsätter att minska samt uppmuntra uppfödarna att lösa klubbmedlemskap för sina valpköpare
- Framställa informationsmaterial till potentiella valpköpare
- Hålla klubbens hemsida uppdaterad och aktuell
- Ge ut en årsbok samt fyra nummer av Wheatenbladet per år
- I samarbete med avelsrådet anordna minst ett uppfödarmöte varje år

Avelsrådet ska:

- Tillsammans med styrelsen informera regelbundet och lättillgängligt om rasens egenskaper i klubbens media via statistik, sammanställningar och resultat
- Delta i av SKK samt SvTek anordnade avelskonferenser samt rapportera om dessa i klubbens media
- Tillsammans med styrelsen anordna årliga uppfödarmöten med fokus på årets avelsarbete och övriga angelägna frågor samt med inbjuden föreläsare i något för rasen aktuellt ämne
- Skapa goda rapporteringsvägar för ärftliga sjukdomar/defekter
- Uppdatera listorna med sjukdomsdrabbade hundar på klubbens hemsida samt i årsboken
- Tillsammans med styrelsen fånga upp uppfödarnas förväntningar på rasen och rasklubben

H. Referenser

- Agria. 2019a. Irish softcoated wheaten terrier, Agria Breed Profiles, Liv 2011–2016.
- Agria. 2019b. Irish softcoated wheaten terrier, Agria Breed Profiles, Veterinärvård 2011–2016.
- Bannasch D., m. fl. 2021. The effect of inbreeding, body size and morphology on health in dog breeds. *Canine Med. Genet.*, <https://doi.10.1186/s40575-021-00111-4>
- Dreger D.L., m. fl. 2019. True colors: commercially-acquired morphological genotypes reveal hidden allele variation among dog breeds, informing both trait ancestry and breed

- potential. PLOS/ONE, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0223995>
- Kaukonen M., m. fl. 2018. Maternal inheritance of a recessive RBP₄ defect in canine congenital eye disease. *Cell Reports* 23: 2643–2652.
- Littman M.P., m. fl. 2013. Glomerulopathy and mutations in NPHS₁ and KIRREL₂ in soft-coated wheaten terrier dogs. *Mamm. Gen.* 24: 119–126.
- Nybom H. 2017. Ligger det en hund begravet i höftledsstatistiken. *Hundsport* 2017, nr 7 s. 10.
- SKK. 2020. Beteende- och personlighetsbeskrivning hund BPH, 200-hundar analys, Irish softcoated wheaten terrier. www.skk.se
- SKK. 2021. Rasstandard Irish Softcoated Wheaten terrier. www.skk.se